

A to je země česká...?

V české národní mytologii je klíčový vztah k půdě. Praotec Čech se tu při stěhování národů zastavil jenom proto, že ho zaujal pohled na zemi, na půdu oplývající mlékem a strdím. Úrodnost a plodnost kraje, v němž se jeho družina tak ráda usadila, měla silný identifikační charakter. Ne náhodou byla v první republice tak vlivná agrární strana. Mýtus dobrého sedláka se stal metaforou praktického rozumu, který od přírody (doslova i přeneseně) ví, jak se věci mají, co je dobré a co zlé. S mýtem moudrého hospodáře bezohledně zamávala chemie, dotace Evropské unie, otevření trhu a globální komodifikace. "Moudrému hospodáři" mizí úrodná půda pod nohama, a tak jen málo lidí by dnes dokázalo doslovně a vážně vzít slova státní hymny - "země česká, domov můj".

Nepěstujeme - vyrábíme!

Česká půda je prolezlá chemií, trpí nedostatkem organických látek a přirozených obyvatel, jako jsou žížaly, je co do podstaty vyrabována! Věta, kterou nikdo neslyší rád, je refrénem diskuse o stavu "české země" v posledních deseti letech. Vrací se prakticky každý rok, když se zveřejňují informace o tom, kolik chemikálií jsme schopni do půdy dostat, aby vůbec rodila. Ministerstvo zemědělství dokonce tvrdí, že polovina půdy obdělávané v České republice je ohrožena tím, že se strukturálně zcela rozpadne a přestane de facto žít.

Je to smutná a velmi absurdní situace: potomci lidí, kteří se tu kdysi kvůli úrodnosti kraje rozhodli usadit, musí půdu nejprve uměle přinutit k tomu, aby vydala plody, pro něž je odjakživa oslavována v národní symbolice.

Má to dvojí příčinu. Produkce organického hnojiva se po poklesu chovů dobytka (v roce 1981 přes 5 milionů, nyní 1,4 milionu) a skotu (v roce 1989 3,5 milionu kusů, nyní zhruba o dva miliony kusů méně), k němuž zemědělce přinutil mimo jiné pokles cen, tedy tlak otevřeného trhu, je poměrně nízká a k saturaci polí nestačí. Umělé hnojení je navíc považováno za mnohem intenzivnější a účinnější, což je výhodné zejména u půdy, která byla předtím chemicky ošetřena proti škůdcům. A to je dnes prakticky všechna.

Zemědělci ale namítají, že některé plodiny nelze dnes kvůli škůdcům bez pesticidů prakticky vypěstovat. "Kdo dnes třeba tvrdí, že je schopen vypěstovat biopšenici, jednoduše nemluví pravdu. Chtěl bych takovou pšenici vidět. Pokud ji totiž dobře neošetří proti plísním, což bez chemie skoro nejde, zůstanou plísně v zrně a pekaři pak nevykyne mouka. Možná to bude biopšenice, ale pekař z ní nic neupeče," říká soukromý zemědělec Pavel Sixta.

Půdu tedy nejdříve z nutnosti či preventivně přepálíme pesticidy a pak ji chemicky vyhnojíme, abychom jí dodali schopnost rodit. Sama příroda už nedělá nic. Ostatně zemědělské plodiny se přece už dávno nepěstují, nýbrž vyrábějí!

Česká půda tak za rok pohltí 5700 tun pesticidů a více než 120 tisíc tun umělých hnojiv. Objem pesticidů v posledních deseti letech přibývá. Ještě v roce 2003 to bylo o 1400 tun méně. V roce 1981, v dobách socialistického extenzivního hospodaření ale daleko víc: deset tisíc tun, přičemž výměra půdy, která se tímto způsobem ošetřovala (4 800 000 ha), byla skoro o polovinu menší. Proč se v Česku stále více polí ošetřuje pesticidy, má podle odborníků jednoduchý důvod: roste počet chorob (od 60. let do začátku nového tisíciletí z 60 na 197, u škůdců z 94 na 265). Hrozná čísla tlumí až mezinárodní srovnání. O polovinu větší spotřebu pesticidů na hektar má například Německo, až čtyřnásobnou Itálie, méně pesticidů než v Česku používají už jen Norové, Poláci a Finové.

Rozředěný Agent Orange

K větší spotřebě pesticidů pomáhají i jiné než přírodní faktory. Jedním z nejdůležitějších je síla chemické lobby, která dokáže zemědělce přesvědčit o tom, jak snadná a bezpečná práce s pesticidy je. Kdo chce prodat, vždycky si najde důvod proč. "Dnes vám firma dodá přesný koktejl tak, jak potřebujete. Všechno je už naředěné, takže s tím nemáte žádnou práci. A jsou to opravdu velmi slabé koncentrace, a to prostě proto, že účinné látky, které chemické firmy vyvíjejí, jsou mnohem účinnější," vysvětluje Pavel Sixta. Ani slabé koncentrace ale nemění nic na tom, že do půdy se dostávají látky, které jsou nebezpečné nejen likvidovaným živočichům a mikroorganismům, ale i člověku.

Přece jen jde o látky, které na bázi dioxinu pod přezdívkou "Agent Orange" masově zabíjely na přelomu šedesátých a sedmdesátých let minulého století ve Vietnamu a které vlastně zabíjejí dodnes v podobě různých mutací a vývojových vad potomků tehdy zasažených lidí. Stačí číst záznamy odborníků: "Pesticidy mohou poškodit imunitní a nervový systém, zvyšují náklonnost k novotvarům a zhoubným nemocem krve, vážně narušují hormonální systém, čímž vážně narušují až devastují celkovou rovnováhu organismu." Výčet je téměř nekonečný.

Pesticidy v zemském ráji

A tak se pesticidů zcela přirozeně nejvíce bojí lidé, kteří žijí blízko ošetřovaných polí, méně už ti, kdo věří tomu, že potravinové kontroly nakonec zabrání tomu, aby se škodlivé látky dostaly trávicí soustavou do našeho těla (pravda je, že i v českých potravinách testy tu a tam objevují stopy pesticidů, šlo však vždy o hodnoty pod stanovené zdravotní limity, v zahraničí byly v této souvislosti zveřejněny už daleko horší a křiklavější případy).

"U nás stříkali pesticidy přímo za zahradou, kde spalo naše dítě v kočárku. Když jsem to zjistil a pak si na internetu dohledal, co vlastně do půdy lejí, byl jsem v šoku," vysvětluje Martin Hinterholzinger, předseda občanského sdružení Mnetěš, které na Roudnicku bojuje proti používání pesticidů.

"Ano, ošetřování pesticidy je možná dnes obecněji trochu šetrnější a možná bezpečnější než dříve, ale u nás se tak rozhodně nedělo. Stříkalo se i u cesty, kudy chodí děti ze školky na vycházky, pesticidy se tu používají pořád. Tyhle látky se hromadí v těle a ničí i genetické informace, nechci, aby naše děti byly vystavené takovému riziku," říká Hinterholzinger, který na číslech z Mnetěše dokládá zvýšený výskyt úmrtí na onkologické choroby. Pro téma

"české půdy" to všechno má velmi symbolický význam: z Mnetěše je to opravdu jen kousek na nejposvátnější kopec všech Čechů - na horu Říp.

Dá se ale ještě vůbec vrátit ke starému způsobu hospodaření, při němž se chemie nebude používat? Můžeme mít čisté zemědělství a znovu pročištěnou "českou půdu"? "S chemií se musí opatrně a rozumně, ale nenalhávejme si, že to nikdy nebylo. Chemie se přece používala i za první republiky, zemědělci vždy chtěli ochránit svá pole a zvýšit výnosy, to je přirozené. Ale také se používalo tradiční střídání plodin a úhoru, já to tak dělám dodnes, tak jak mě to táta učil," říká soukromý zemědělec Pavel Sixta.

Mnoho polí vyčerpalo svou sílu intenzivním pěstováním monokultur, na nichž se dala vydělat spousta peněz a přitom jejich ochrana není tak nákladná. Typickým příkladem je řepka olejka, která se donedávna žlutila po českých a moravských krajích skoro tak často jako kukuřice, která se kromě krmení dnes ve velkém využívá jako elektrárenská a teplárenská biomasa.

I čeští zemědělci se budou muset k tradiční moudrosti předků částečně vracet. Nařizuje jim to nová strategie Evropské unie, takzvaná "integrovaná ochrana rostlin", podle níž by měli zemědělci více využívat přirozené postupy hospodaření a boje proti škůdcům a pesticidy používat jen ve výjimečných případech.

Cena kontra kvalita

Nenáviděná unie paradoxně bojuje i za oživení české půdy, ale nedělá to z bytostného rozumového osvícenství či vyššího důvodu mravního. Unie pouze reaguje na tlak spotřebitelů a dalších občanských a aktivistických skupin, kteří upozorňují na zvýšený výskyt pesticidů v potravinách, ale i na to, že kvůli pesticidům vymírají včelstva po celé Evropě.

Ostatně i podřipský "ráj to na pohled" Mnetěš o vymírání včelstev ví své. Přichází-li právě kraj, který oplýval mlékem, pomalu o své proslavené strdí (včelí plástev plná medu), je možná na čase vzít rozum do hrsti a začít se ptát, jaké minimum relativně bezpečné chemie je pro českou půdu ještě únosné. Téměř jistě to však znamená, že potraviny, které z plodin bez chemie vypěstovaných v Česku vyrobíme, budou také dražší. Ale to je koneckonců volba, kterou provádíme každý den v obchodě: rozhodne cena, nebo dáme přednost kvalitě?

CHEMICKÁ KRÁSA?

I v proslulém "zemském ráji" pod Řípem se na polích opěvovaných praotcem Čechem intenzivně pracuje s chemikáliemi. Dalo by se ještě dnes hospodařit v masovém měřítku bez pesticidů a umělých hnojiv? A bylo by to ekonomicky únosné?

FOTO: ČTK